

DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2020-10-86-27>

УДК [378.011.3-057.87:005.584.1]:[378.091.2:005.336.3]

Ковальчук Л.О., Кравчук Т.Я.

Львівський національний університет імені Івана Франка

МОНІТОРИНГ ЯКОСТІ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЯК ПРОБЛЕМА ДОСЛІДЖЕННЯ

Анотація. У статті з'ясовано сутність моніторингу якості результатів навчання студентів у закладах вищої освіти, визначено і обґрунтовано педагогічні умови його організації та проведення у закладах вищої освіти. Проаналізовано законодавчу базу реалізації моніторингу якості результатів навчання. Окреслено сутність та види готовності суб'єктів освітнього процесу до моніторингу якості результатів навчання студентів у закладах вищої освіти. Розкрито поетапність організації і проведення моніторингу якості результатів навчання студентів у закладах вищої освіти. Наголошено на важливості розроблення навчально-методичного забезпечення моніторингу якості результатів навчання студентів у закладах вищої освіти, впровадження в освітній процес інноваційних технологій навчання на основі використання сучасних освітніх платформ.

Ключові слова: моніторинг, результати навчання, якість результатів навчання, моніторинг якості результатів навчання, педагогічні умови.

Kovalchuk Larysa, Kravchuk Tetiana

Lviv Ivan Franko National University

MONITORING THE QUALITY OF STUDENTS' LEARNING RESULTS IN HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS AS A PROBLEM OF RESEARCH

Summary. The article analyzes different approaches to the interpretation of the concept of "monitoring", clarifies the essence of the concept of monitoring the quality of student learning outcomes in higher education institutions. The Ukrainian laws for monitoring the quality of higher education learning outcomes is analyzed. The essence of the concept of "pedagogical factor" from the standpoint of modern scientists is considered, its main types (external and internal) are revealed. Three main pedagogical factors for organizing and conducting monitoring of the quality of student learning outcomes in higher education institutions have been identified and substantiated, namely: readiness of subjects of the educational process to monitor student learning outcomes in higher education institutions; phases monitoring of the quality of student learning outcomes in higher education institutions; development of educational and methodological support for monitoring the quality of student learning outcomes in higher education institutions. The essence and three main types of readiness of the subjects of the educational process to monitor the quality of student learning outcomes in higher education institutions are outlined, namely: psychological, logistical, documentary. Emphasis is placed on three main criteria for the readiness of students to monitor the quality of student learning outcomes in higher education institutions, namely: cognitive, practical-logical, value-motivational. The step-by-step organization of monitoring of the quality of student learning outcomes in higher education institutions by highlighting the main six successive stages of its implementation is revealed. It has been determined who has the right to organize pedagogical monitoring of the quality of students' learning outcomes in higher education institutions. Emphasized the importance of developing educational and methodological support for monitoring the quality of student learning outcomes in higher education institutions, introduction of innovative learning technologies based on the use of modern educational platforms and modification of the educational process by using elements of distance learning during teaching disciplines.

Keywords: monitoring, learning outcomes, quality of learning outcomes, monitoring of quality of learning outcomes, pedagogical factors.

Постановка проблеми. Законодавством України передбачено внутрішній і зовнішній контроль за якістю результатів навчання здобувачів вищої освіти. Це актуалізує необхідність моніторингу навчальних досягнень студентів на основі вимірювання й оцінювання за певними критеріями та показниками якості результатів навчання. Особливо гостро це питання постало з упровадженням дистанційної форми навчання у закладах вищої освіти, що пов'язано з поширенням COVID-19 серед населення.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Аналіз літературних джерел з темою наукового пошуку засвідчує, що вивченням актуальних питань моніторингу якості освіти займалися вітчизняні й зарубіжні науковці. Зокрема, Р. Вернидуб, С. Волошинов, П. Дмитренко, В. Зінченко, О. Локшина, Т. Лукіна, О. Ля-

шенко, Ю. Романенко, Н. Титова, Л. Чернікова, С. Раков досліджували організаційні, теоретичні й методологічні аспекти моніторингу якості освіти, розглядаючи його концептуальні засади, об'єкти, види, рівні, принципи, функції, особливості та етапи проведення тощо.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на вагомий результати досліджень і публікацій з окресленої проблематики, сучасні реалії освітнього процесу у вищій школі, на нашу думку, внесли певні корективи в організування і проведення моніторингу якості результатів навчання студентів у закладах вищої освіти. Адже вплив дистанційної форми навчання на результати навчання студентів у закладах вищої освіти, на моніторинг якості освіти за цих умов мало досліджений.

Мета статті – з'ясувати сутність моніторингу якості результатів навчання студентів і визначити педагогічні умови його організації й проведення у закладах вищої освіти.

Виклад основного матеріалу. Аналіз літературних джерел з проблеми дослідження засвідчує різні підходи до тлумачення аналізованого поняття, за якими **моніторинг** визначають як:

- *систему* (О. Кухарок, Т. Лукіна, Закон України «Про освіту»);
- *спостереження* (І. Анненкова, М. Кічула);
- *відстеження* (І. Макаренко);
- *діяльність* (В. Зінченко);
- *метод* (І. Білик).

У нашому дослідженні ми схилиємося до думки, що **моніторинг якості результатів навчання студентів** у ЗВО – це спеціально організована система збору інформації про рівень успішності студентів, співвіднесення отриманих результатів зі стандартами вищої освіти, аналіз причин виникнення отриманих результатів, розроблення шляхів підвищення рівня успішності здобувачів вищої освіти через прийняття відповідних управлінських рішень та розповсюдження результатів моніторингу серед зацікавлених у ньому сторін і суспільства загалом. Визначаючись щодо сутності моніторингу беремо до уваги п. 2 ст. 30 Закону України «Про освіту», де зазначено, що результати моніторингу якості освіти повинні бути оприлюднені на веб-сайті закладу освіти, де цей моніторинг проводився [2].

У контексті розв'язання завдань нашого дослідження розглянемо підходи дослідників до визначення педагогічних умов. Зокрема, за Ю. Бережним, **педагогічні умови** – це «певні обставини, чи обстановка, що впливають на формування та розвиток педагогічних явищ, процесів, систем, якостей особистості» [цит. за 1, с. 155].

К. Ярошук під **педагогічними умовами** розуміє «певну обставину, яка впливає (прискорює чи гальмує) на формування та розвиток педагогічних явищ, процесів, систем, якостей особистості» [8]. Науковець виділяє такі види педагогічними умов:

– *зовнішні* (організація освітнього простору: взаємостосунки з педагогами, об'єктивність в оцінюванні, навчальне приміщення тощо);

– *внутрішні* (індивідуальні особливості здобувача освіти: стан здоров'я, мотивація, досвід, особливості характеру та темпераменту тощо) [8]. Для глибинного аналізу досліджуваної нами проблеми вважаємо доцільним враховувати як зовнішні, так і внутрішні педагогічні умови моніторингу якості результатів навчання студентів у закладах вищої освіти.

У нашому дослідженні ми схилитимемося до думки, що **педагогічні умови** – це ті фактори/обставини, реалізація яких, забезпечить позитивний вплив на організацію та проведення моніторингу якості результатів навчання студентів у закладах вищої освіти. На основі аналізу сучасної наукової літератури нами виокремлено такі **педагогічні умови** моніторингу якості результатів навчання студентів:

1) готовність суб'єктів освітнього процесу до моніторингу результатів навчання студентів у закладах вищої освіти;

2) поетапність моніторингу якості результатів навчання студентів у закладах вищої освіти;

3) розроблення навчально-методичного забезпечення моніторингу якості результатів навчання студентів у закладах вищої освіти.

Охарактеризуємо детальніше сутність кожної педагогічної умови моніторингу якості результатів навчання студентів у закладах вищої освіти.

Аналізуючи поняття «готовність», Н. Мазур виділяє два основні підходи до визначення цього поняття: певний психічний стан та певна система властивостей та якостей особистості. Науковець наголошує, що готовність передбачає «наявність знань, умінь, досвіду діяльності та сформованого ставлення особистості до майбутньої професії, яке полягає у прагненні самореалізуватися в ній» [3, с. 285].

У нашому дослідженні ми схилитимемося до думки, що **готовність** суб'єктів освітнього процесу до моніторингу якості результатів навчання студентів у закладах вищої освіти – це певний рівень знань, умінь та навичок, особистісні якостей, що забезпечує виконання завдань щодо його організації і проведення на високому рівні.

Цінним у реалізації моніторингу в закладах вищої освіти вважаємо підходи дослідниці О. Самборської, яка на підставі аналізу поглядів сучасних науковців щодо критеріїв та рівнів готовності магістрів технологічної освіти до моніторингу результатів навчання студентів у ЗВО виділяє основні критерії та показники готовності, що ранжуються за трьома рівнями (високий, середній і низький). Так, науковець виділяє такі **критерії**:

– *когнітивний* (певний обсяг знань для організації, досягнення цілей моніторингу, вибір інструментарію, опрацювання даних, корекція та прогнозування подальшого розвитку досліджуваного об'єкта);

– *практико-логічний* (професійні уміння та навички для забезпечення ефективності та реалізації функцій процесу моніторингу);

– *ціннісно-мотиваційний* (інтерес до процесу реалізації моніторингу, формування позитивних мотивів та психологічних установок) [6, с. 241].

Також, погоджуючись із О. Самборською [5], вважаємо доцільним запровадження у закладах вищої освіти спеціальних навчальних курсів для магістрів, метою яких є формування готовності викладачів до проведення моніторингу результатів навчання студентів. Такі навчальні курси передбачають ознайомлення з теоретичними і практичними аспектами моніторингу у вищій школі. Зокрема, на нашу думку, сприяють підвищенню рівня готовності викладачів до організації процедури моніторингу.

Незважаючи на значні досягнення Центру моніторингу якості освіти Львівського національного університету імені Івана Франка, який розміщує актуальну інформацію про проведену роботу на веб-сайті [7], будучи безпосередньо учасником такого моніторингу, вважаємо за необхідне наголосити на деяких моментах у проведенні моніторингу.

На нашу думку, готовність закладів вищої освіти, викладачів і здобувачів вищої освіти до моніторингу результатів навчання студентів у закладах вищої освіти можна поділити на матеріально-технічну, документальну і психологічну відповідно.

Так, до психологічної готовності учасників моніторингу варто віднести їх усвідомлення щодо прийняття участі у процесах дослідження, важливість проведення моніторингу, ознайомлення з можливими наслідками участі у такого роду дослідженнях: як позитивними (отримання даних для покращення процесу навчання, самоаналіз освітнього процесу тощо), так і негативними (емоційне виснаження під час проведення моніторингу, вплив отриманих результатів дослідження на рівень самооцінки його учасника та суб'єктивного відношення викладачів закладів вищої освіти, якщо не до конкретної особи, то до всієї академічної групи зокрема).

Матеріально-технічна готовність передбачає не лише забезпечення відповідного приміщення та меблів для проведення моніторингу, але й робочих сучасних комп'ютерів, доступ до швидкісного Інтернету та відповідно розробленого програмного забезпечення для студентів.

Документальна готовність має на меті збір документації, яка юридично затверджує процедуру проведення моніторингу якості результатів навчання студентів у закладах вищої освіти, куди обов'язково входить добровільна згода учасників моніторингу на проведення такого роду дослідження, програма моніторингу, із зазначенням відповідальної особи за отримані результати дослідження, їх інтерпретацію та поширення.

Відображення сутності другої умови педагогічного моніторингу вбачаємо в наказі МОН № 54 від 16.01.2020 року «Про затвердження Порядку проведення моніторингу якості освіти» [4]. Згідно цього наказу педагогічний моніторинг проходить у шість основних етапів (рис. 1).

Варто зазначити, що вищезазначений наказ регулює порядок моніторингу у закладах дошкільної, загальної середньої, позашкільної освіти. Проте, ми вважаємо, що вказаний порядок знайде своє відображення у порядку моніторингу якості вищої освіти.

Перш за все відбувається планування організації моніторингу та його підготовка до реалізації шляхом формулювання досліджуваної проблеми, визначення мети і завдань моніторингу, формування вибірки, визначення критеріїв оцінювання результатів. Наступний етап характеризується розробленням програми моніторингу, далі проводять саме дослідження: відповідно до обраних форм і методів із залученням учасників збирають отриману інформацію, аналізують

та інтерпретують (пояснюють отримані результати, формулюють висновки, визначають певні закономірності). Після цього результати проведеного моніторингу оприлюднюють, тобто інформують всі дотичні до нього сторони (зокрема, надають результати суб'єктам і ініціаторам моніторингу, суб'єктам, які здійснювали науково-педагогічний супровід та учасникам дослідження, якщо це передбачалося заздалегідь).

Окрім цього, варто зазначити, хто ж має право проводити моніторинг згідно цього положення: «Міністерство освіти і науки України; Державна служба якості освіти України, її територіальні органи; Український центр оцінювання якості освіти, його регіональні центри; наукові організації, наукові, науково-методичні установи, інші установи, які належать до сфери управління Міністерства освіти і науки України; заклади освіти, їх засновники або уповноважені ними особи; інші юридичні особи, що здійснюють незалежне оцінювання якості освіти та освітньої діяльності» [4]. При цьому всі вони можуть бути й ініціаторами моніторингу окрім юридичних осіб, а також ними можуть бути органи місцевого самоврядування, громадські об'єднання, місцеві державні адміністрації, інші фізичні та юридичні особи.

Отже, моніторинг результатів навчання студентів у закладах вищої освіти складний багатетапний процес організації дослідницької діяльності, який потребує значних зусиль для його організації та проведення, при умові залучення конкретної категорії суб'єктів моніторингу задля вирішення поставлених завдань.

Сутність третьої педагогічної умови моніторингу якості результатів навчання студентів у закладах вищої освіти вбачаємо у використанні елементів дистанційної форми навчання в сучасному освітньому просторі, враховуючи сучасний плин життя, існування новітніх технологій та ситуацію з COVID-19. На нашу думку, це збільшить ефективність використання особистого часу як для викладачів, так і для самих студентів, що, в свою чергу, матиме неабиякий вплив і на моніторинг якості результатів навчання студентів.

Тим не менше, ми вважаємо, що не тільки в ситуації посилення карантинних обмежень кожен університет повинен бути готовим до забезпечення такої форми навчання, але й варто впровадити певні його елементи. Таким чином, ми відмовимося від багаторазового читання викладачем матеріалу лекцій, збільшимо кількість практичних занять, а також підвищимо ймовірність збільшення рівня знань здобувачів вищої освіти шляхом раціонального використання їхнього часу.

До елементів дистанційної форми навчання у сучасному освітньому просторі ми відносимо:

- запис усіх лекцій навчального курсу;
- висвітлення всіх задач, які стоять перед студентом під час проходження навчального курсу;
- організація зворотного зв'язку між студентом і лектором шляхом створення онлайн-марафону «запитання-відповіді»;
- очна здача заліків та іспитів викладачеві навчального курсу.

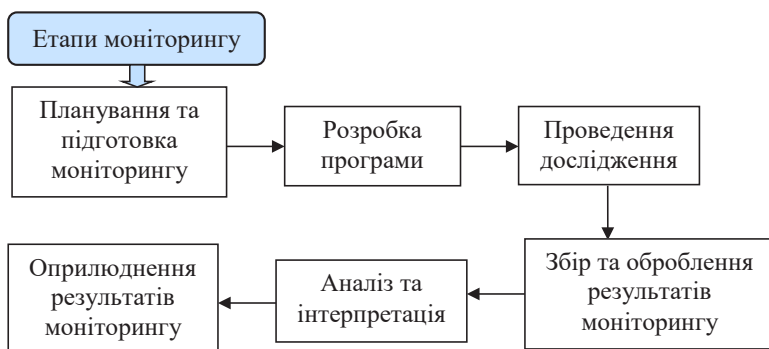

Рис. 1. Етапи моніторингу якості освіти

Джерело: розроблено авторами за даними [4]

Таким чином, саме такий спосіб організації освітнього простору покликаний забезпечити збільшення рівня знань студентів, що, у свою чергу, безпосередньо впливатиме і на сам моніторинг якості результатів навчання студентів у закладах вищої освіти.

Якщо ж говорити про способи визначення рівня знань студентів, то опираючись на дистанційну форму навчання в умовах карантинних обмежень, хочемо наголосити на використанні різних освітніх платформ:

– **Blackboard Learning System** (віртуальне навчальне середовище та система управління навчанням, розроблена Blackboard Inc.);

– **Open edX** (платформа з відкритим кодом, яка підтримує курси edX);

– **Moodle** (модульне об'єктно-орієнтоване динамічне навчальне середовище, яке є вільно поширюваною системою управління навчальним контентом);

– **Google Classroom** (безкоштовний сервіс для закладів вищої освіти, користувачів з особистими обліковими записами Google та некомерційних організацій).

Висновки і перспективи подальшого дослідження. До педагогічних умов моніторингу якості результатів навчання у закладах вищої освіти відносимо: готовність суб'єктів освітнього процесу до моніторингу результатів навчання студентів у закладах вищої освіти; поетапність моніторингу якості результатів навчання студентів; розроблення навчально-методичного забезпечення. Це основні педагогічні умови, впровадження яких не лише підвищить рівень результатів навчання студентів, але й вдосконалив освітній процес.

Перспективи подальшого дослідження вбачаємо у експериментальній перевірці виокремлених нами педагогічних умов моніторингу якості результатів навчання студентів у закладах вищої освіти.

Список літератури:

1. Бережний Ю. Педагогічні умови професійного самовдосконалення майбутніх фахівців правоохоронних органів. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2019. № 7(91). С. 153–162.
2. Закон України «Про освіту». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (дата звернення: 27.04.2020).
3. Мазур Н. Поняття «готовності» та визначення структурних компонентів готовності майбутніх вчителів інформатики. *Наукові записки [КДПУ ім. Володимира Винниченка]. Серія педагогічні науки*. 2013. Вип. 121(1). С. 283–287.
4. Наказ МОН № 54 від 16.01.2020 року «Про затвердження Порядку проведення моніторингу якості освіти». URL: http://osvita.ua/legislation/Ser_osv/71055/ (дата звернення: 14.07.2020).
5. Самборська О.В. Авторський курс «Моніторинг навчальних досягнень» як засіб формування готовності магістрів технологічної освіти до моніторингу навчальних досягнень студентів. *Наукові записки. Серія : Проблеми методики фізико-математичної і технологічної освіти*. 2016. Вип. 7(1). С. 140–144.
6. Самборська О.В. Критерії, показники та рівні готовності магістрів технологічної освіти до моніторингу навчальних досягнень студентів. *Науковий часопис НПУ ім. М.П. Драгоманова*. 2015. Сер. 5. Вип. 51. С. 239–244.
7. Центр моніторингу. URL: <https://www.lnu.edu.ua/research/research-centres-and-laboratories/monitoring-centre/> (дата звернення: 24.08.2020).
8. Ярошук К. Визначення педагогічних умов формування професійної етики майбутніх інженерів-педагогів в процесі фахової підготовки. URL: <http://oldconf.neasmo.org.ua/node/1716> (дата звернення: 22.07.2020).

References:

1. Berezhnyi, Yu. (2019). Pedagogical factors of professional self-improvement of future law enforcement specialists. *Pedagogical sciences: theory, history, innovative technologies*, vol. 7, no. 91, pp. 153–162.
2. Zakon Ukrainy "Pro osvitu" [Law of Ukraine "About Education"]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (accessed 27 April 2020).
3. Mazur, N. (2013). Poniattia "hotovnosti" ta vyznachennia strukturnykh komponentiv hotovnosti maibutnykh vchyteliv informatyky [The concept of "readiness" and the definition of structural components of readiness of future computer science teachers]. *Naukovi zapysky [KDPU im. Volodymyra Vynnychenka]. Seriiia pedahohichni nauky*, vol. 121, no. 1, pp. 283–287.
4. Nakaz MON № 54 vid 16.01.2020 roku "Pro zatverdzhennia Poriadku provedennia monitorynhu yakosti osvity" [Order of the Ministry of Education and Science № 54 of 16.01.2020 "On approval of the Procedure for monitoring the quality of education"]. Retrieved from: http://osvita.ua/legislation/Ser_osv/71055/ (accessed 14 July 2020).
5. Samborska, O.V. (2016). Avtorskyi kurs "Monitorynh navchalnykh dosiahnen" yak zasib formuvannia hotovnosti mahistriv tekhnolohichnoi osvity do monitorynhu navchalnykh dosiahnen studentiv [Author's course "Monitoring of academic achievements" as a means of forming the readiness of masters of technological education to monitor the academic achievements of students]. *Naukovi zapysky. Seriiia: Problemy metodyky fizyko-matematychnoi i tekhnolohichnoi osvity*, vol. 7, no. 1, pp. 140–144.
6. Samborska, O.V. (2015). Kryterii, pokaznyky ta rivni hotovnosti mahistriv tekhnolohichnoi osvity do monitorynhu navchalnykh dosiahnen studentiv [Criteria, indicators and levels of readiness of masters of technological education to monitor the academic achievements of students]. *Naukovyi chasopys NPU im. M.P. Drahomanova*, vol. 5, no. 51, pp. 239–244.
7. Zentr monitorynhu [Monitoring Center]. Retrieved from: <https://www.lnu.edu.ua/research/research-centres-and-laboratories/monito-ring-centre/> (accessed 24 August 2020).
8. Yaroshchuk, K. Vyznachennia pedahohichnykh umov formuvannia profesiinoi etyky maibutnykh inzheneriv-pedahohiv v protsesi fakhovoi pidhotovky [Determining the pedagogical conditions for the formation of professional ethics of future engineers-teachers in the process of professional training]. Retrieved from: <http://oldconf.neasmo.org.ua/node/1716> (accessed 22 July 2020).